

Hoe **borg** je 'het beste tussen hemel en aarde'?

'Het beste tussen hemel en aarde' en 'Demeter-dieren kunnen zoveel mogelijk natuurlijk gedrag te vertonen'. Als dat op de verpakking van je Demeter-ontbijt staat, begin je de dag als vanzelf met een goed gevoel. Het is ook het beeld wat de gemiddelde consument van Demeter, zeg BD, heeft. Neem de prachtige koeien mét horens. Maar wat nou als het beeld van die consument niet klopt met de praktijk? Tekst | Kalle Heesen

Ik ken mensen die Demeter-melk zijn gaan drinken na de rel in de Tweede Kamer over 'kalfjes bij de koe'. Want, Demeter-koeien kunnen zoveel mogelijk hun 'natuurlijke gedrag' vertonen, toch?

Hoe mooi is zo'n beeld, als het maar ten dele terug te vinden is in de officiële regels? Als we het over 'natuurlijk gedrag' hebben zijn kalfjes bij de koe toch wel vrij 'natuurlijk'. In de natuur zie je zelden een moeder die gelijk na de geboorte van haar kind(eren) haar melk ergens anders naartoe brengt. Toch lieten volgens een onderzoek van de WUR in

2016 maar 7 van 44 BD-boeren de kalfjes bij hun eigen moeder drinken.*

Ethisch voetstuk?

Het is mooi dat we als BD-veehouderij op een ethisch voetstuk staan - of worden gezet. Maar hoe hoger dat voetstuk wordt, hoe dieper je eraf kan donderen.

Vanuit de veganistische hoek is er bijvoorbeeld aardig wat kritiek op het slachten van Demeter-koeien. Zeker als dat op een leeftijd gebeurt dat ze in de natuur nog jaren zouden kunnen leven. Hoezo 'natuurlijk gedrag'? En

hoezo 'ethisch omgaan met de dieren', als je ze net zo hard naar de slachtbank jaagt als reguliere boeren dat doen?

Fanatieke veganisten proberen het dierenleed dat bij grote slachthuizen plaatsvindt een gezicht te geven. In mijn mail kreeg ik links naar filmpjes, die protesterende veganisten maken bij de grootste varkensslachterij van Nederland in Boxtel. Daar worden dagelijks 20.000 varkens geslacht! Volgens hen hangt daar een asgrouwe sfeer. Ik geloof ze zo. Mij lukte het niet om de filmpjes te bekijken. Alleen al het openingsbeeld met wagens vol dieren ... ik vond het te heftig.

Overigens valt bij dat slachten wel een kanttekening bij te plaatsen. Ik heb als boer regelmatig dieren naar de slager gebracht, ondanks dat ik zelf geen vlees eet. Ook Iwan de grote stier die sterker was dan een dozijn slagers bij elkaar. Ik heb in de weken ervoor aan Iwan verteld dat hij geslacht zou wor-

den. Toen vroeg in de ochtend de veewagen kwam, ging hij rustig naar binnen. Bij de slagerij kreeg hij een touwtje om zijn halster en liep gedwee met de slager de slagerij in. Daar lag bloed en hing de 'sfeer van dood'. Maar hij draaide zich niet om, schopte zich niet los en rende niet weg... Al was de slager nog zo'n vriendelijke man, een mens zou zeker weten anders reageren. En eerlijk is eerlijk: alle drie de zelf-slachtende slagers die ik ken zijn (dier-) vriendelijke mensen.

Dood is dood?

Waarom vocht Iwan, onze stier, zich niet vrij? Ik kan daar een aantal redenen voor verzinnen. De belangrijkste: tot na zijn dood werd hij met respect behandeld. Hij werd gezien als een bezielend levend wezen. Ik heb hem bedankt voor zijn leven en het is raar om te zeggen: hij werd met eerbied gedood. Dat kan volgens mij.

Los van hoe vervelend de dood voor een mens is -ik geniet echt meer van het warme herfstzonnetje omdat ik weet dat de winter eraankomt-, is dood voor een dier wellicht nog wel anders. Een dier is geen mens. Als mens zijn we hier met alles wat we zijn. Op z'n antroposofisch gezegd: van fysiek lichaam, levenslichaam en ziel tot en met geest (ons 'ik'). Een dier heeft ook een lichaam, dat van Iwan woog 600 kg. En een ziel. Maar een dier heeft geen 'ik'. Tenminste, niet hier op aarde. Maar, zo ervaar ik, er is wel een 'ik' bij dieren. Noem het een 'kudde ik', dat haar 'aankomst op aarde' nog niet heeft gehaald.

Daardoor heeft een dier, naast een sterke binding met de aarde, ook een verlangen naar het niet-aardse. Voor mijn gevoel speelt er bij koeien altijd een gemis, of positief gezegd: een 'verbinding' met iets wat niet op aarde gekomen is. De dood betekent, op een andere manier dan voor mensen, voor hen niet alleen een afscheid van het aardse, maar ook een hereniging met het niet aardse.

Ik wil er altijd bijzijn als het vlees van een van onze dieren wordt verwerkt en ingepakt. Niet alleen omdat ik wil dat ook dat met respect gebeurt, maar ook omdat er dan altijd een bijzondere, dankbare, sfeer hangt. Wellicht dat er zoiets als 'goed' en 'slecht' slachten bestaat? Als we dat echter niet weten uit te leggen, kunnen ook wij binnenkort protesterende burgers verwachten voor onze stallen. Niet in de laatste plaats omdat we op zo'n hoog ethisch voetstuk staan.

Poep is poep?

Op het laatste herfstcongres van de BD-Vereniging trok Marianne Thieme van leer door te stellen dat 'de koe uit het productieproces moet' en dat we als bemesting ook wel 'onze eigen mest kunnen gebruiken.' Dat laatste was een grappig staaltje 'dingdenken'. 'Poep is poep', zo redeneerde zij blijkbaar. Maar is dat wel zo? Is koolstof uit mensenoep inderdaad hetzelfde als die uit koeienoep? Is een vitamine C molecuul uit een potje hetzelfde als die uit een sinaasappel? Of ziet het er alleen hetzelfde uit onder de microscoop?

Met haar andere opmerking -de koe uit het productieproces halen- komen we weer terug bij het begin van dit artikel: 'het dier een zo natuurlijk mogelijk gedrag laten vertonen'. Hoe is dat mogelijk als er meer liefhebbers zijn voor het product wat jij wilt hebben? Bijvoorbeeld in het geval van de melk waar het kalfje net zo hard aanspraak op maakt. En hoe leg je dat uit op je melkpak waar je krap 100 woorden op kwijt kan?

Dierenliefde borgen?

We staan als Demeter voor een geweldige opgave om onze antroposofische dierenliefde duidelijker te borgen en te communiceren. Daartoe zullen we om te beginnen de visie en richtlijnen wat betreft onze dierhouderij moeten aanscherpen. Hoe doen wij het met 'kalfjes bij de koe'? Wat doen wij met onze geitenbokjes en haantjes? - Daarna kunnen we onze keuzes helder gaan uitleggen aan onze jury: de kopers van de Demeter-producten. 'Transparantie' is hierbij het codewoord. Moet dat echt? Nee hoor, het kan ook dat je hier geen heldere richtlijnen over opstelt en dat je niets uitlegt. Maar dat weerhoudt die 'jury' waarschijnlijk niet van een oordeel.

 **Kalfjes bij de koe op Demeter-melkveebedrijven?* Margret Wenker MSc Animal Sciences – in opdracht van WUR en Stichting Demeter, 2016. stichtingdemeter.nl/kalfjes-bij-de-koe